

NA YABAKI VAKAILAVO

2025-2026

NAI VOLA DUSIDUSI NI TUVATUVA VAKAILAVO NI MATANITU

Republic of Fiji

Tabacakacaka ni
Veika Vakailavo,
Tuvatuvaka,
Veivakatoroicaketaki
kei na Wiliwili

"Tarai cake na Matanitu ka yavutaki ena Veimaroroi, Tudei kei na Sautu"

Na cava beka na iTuvatuva Vakailavo ni Matanitu?

Na ituvatuva vakailavo ni Matanitu (National Budget) e vakatakilā na rawaka vakailavo kei na kena vakayagataki se na kena vidaividai na ilavo era vakayagataka na veitabana vakamatanitu ena loma ni dua na yabaki vakailavo. Na kena wasei na ilavo qo ina veitabana vakamatanitu ena vakavotukana kina na tatadra ni matanitu kei na kena sasaga me rawati kina na bula vinaka kei na bula sautu ni lewenivanua kece e Viti.

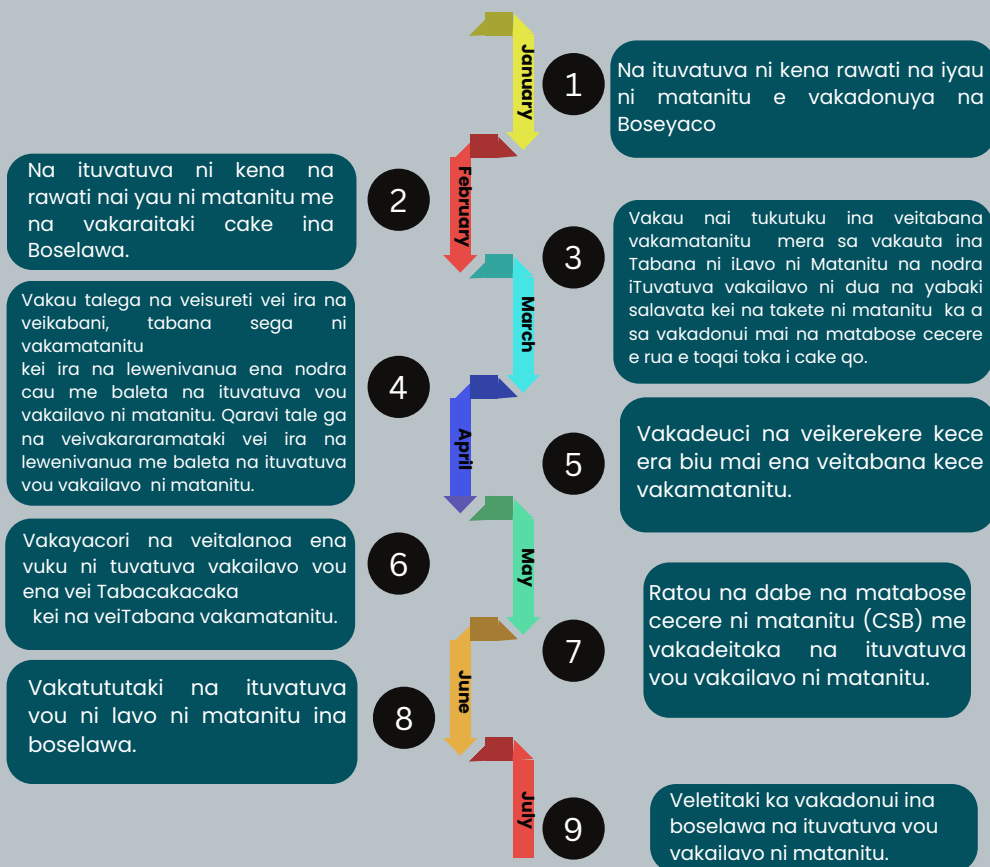
Na iNaki ni iVola Dusidusi Qo

E virikotori ena Wase13(5)(c) ni Lawatu ni kena lewai ni iYau Vakailavo (Financial Management (Amendment) Act 2021), ni dodonu me tabaka na Vunivola Tudei ni Tabacakacaka ni ilavo e dua na ivola dusidusi me vakatakilāi kina veika vakailavo ni dua na yabaki, ni oti na kena sa vakadonui ena Boselawa na iTuvatuva Vakailavo ni dua na yabaki vou.

Na iVola Dusidusi qo, e vakarautaka na ivakamacala lekaleka me baleta na iTuvatuva vakailavo, na rai raraba vakailavo, rawakā lelevu, na lawatū ni vakayagataki ilavo kei na ituvatuva ni vakayagataki ilavo ena loma ni vica na yabaki mai qo.

Budget Design and Approval Process

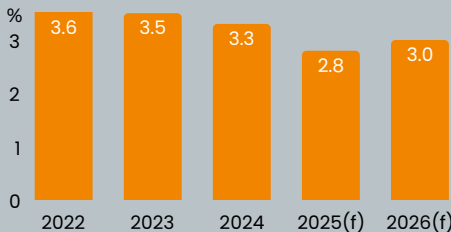
Na iRairai ni Bula Vakailavo

Na wase ni ivola qo e vakamacalataka vakalekaleka na ituvaki kei na tubu ni rawaka vakailavo e Viti kei vuravura.

Na iTuvaki ni Bula Vakaiyau e na veiyasai Vuravura

E namaki me na tubu na bula ni rawaka e vuravura raraba ena 2.8 na pasede ena yabaki 2025 ka 3 na pasede ena 2026.

iVurevure : International Monetary Fund

Ririko kei na Bolebole

Veiraravui kei na tiko yavavala vakamatanitu

Tiko yavavala ni veivoli e vuravura

Veiveisau ni sau ni iyaya voli mai vanuatani

Revurevu ni veiveisau ni lawatu ni veivoli e Mereke

Berabera ni kena vakavotukana na veiqaravi ni veivakatorocaketak i ena noda vanua

Na Draki veisau kei na lega tubukoso

Tubu ni Rawaka ena noda Vanua

E namaki me tubu na rawaka i Viti ena 3.2 na pasede ena yabaki 2025 kei na 3.1 na pasede ena yabaki 2026.

iVurevure: Tabacakakaca ni Wili Lewenivanua kei na Komiti ni ilavo raraba

982,938

Saravanua era tadu mai noda vanua

\$1.4 Bilioni

Na ilavo vakau mai vanuatani

Na Rai Me Baleta na Veika e Bibi Ena Rawa Ka ni Noda Vanua– 2025

\$2.6 Bilioni

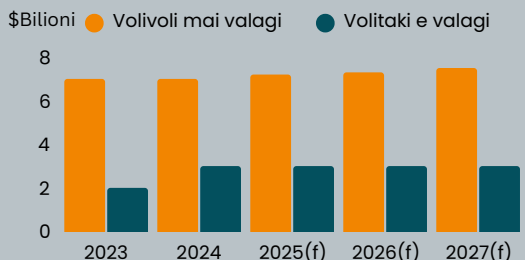
Na ilavo rawati mai vei ira na saravanua

1.1%

Na tubu ni isau ni bula ena dua na yabaki

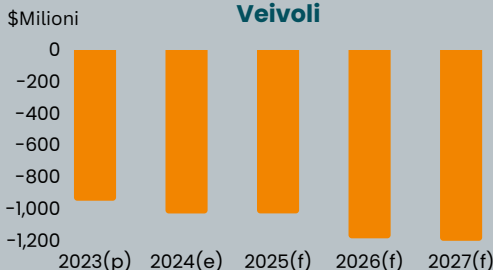
Veivoli

iVurevure: Tabacakakaca ni Wili Lewenivanua kei na Komiti ni ilavo raraba

E namaki tiko me na tubucake na ivoli mai valagi ina \$7.5 na bilioni ena 2027, mai na \$7.0 na bilioni e na 2024. E sa namaki tale tiko ga me na toso cake na ivoli ni noda vanua i vanuatani mai na \$2.6 na bilioni ina \$2.9 na bilioni.

Nai Lavo Maroroi mai na Veivoli

iVurevure: Tabacakakaca ni Wili Lewenivanua kei na Komiti ni ilavo raraba

E namaki me na tubucake na ilavo e sa rawati ena gauna qo mai na \$10.0 na bilioni ena 2024 ina \$1.2 na bilioni ena 2027.

Na Tatadra kei na iTuvatuva levu ni Matanitu ena yabaki 2050

Na iTuvatuva levu ni Matanitu ena yabaki 2025 – 2029 kei na Tatadra ni yabaki 2050 e dusimaka na sala kei na ituvatuva raraba ni noda Matanitu ena vuku ni veivakatorocaketaki. Na tatadra **“Na nodra vakauqeti na lewenivanua i Viti ena Duavata”** e kauta mai na rawaka ni bula vakailavo kina matanitu, ka mena vukea na bula ni lewenivanua ena veisiga ni mataka, me salavata kei na ituvatuva ni 2030 Sustainable Development kei na Rawaka ni Matanitu ena Tatadra ni yabaki. 2050.

Na noda tuvatuva vou oqo, e 3 na kena duru

01

Na vakabulabulataki ni bula vakailavo

- Yavutaki na Rawaka ni noda vanua me tudei
- Vakatorocaketaka na veisemati vaka veiwekani vakamatanitu
- Taqomaki kei na Maroro'i ni iYaubula vakaitaukei
- Vakatuburi na rawaka ni noda vanua

02

Na veivakatorocaketaki vei ira na Lewenivanua

- Vakaqacotaki na bula vakailavo ni lewenivanua
- Vakavinakataki ni gaunisala, wavu kei na kena taqomaki na noda vanua kei na kena valuti na veiveisau ni draki

03

Veiliutaki Vinaka ena veitabana kece ni matanitu

- Veiliutaki Vinaka ena veitabana kece ni matanitu

Na iWalewale ni Kena Sagai na Tiko Vinaka

Na nodra laveti ka vakavinavinakataki na nodra cau na veikabani se bisinisi ena loma ni matanitu ka vakauasivi na kena tokoni tiko mai na matanitu

Vakadeitaki ka vakarautaki tiko na matanitu kei na lewenivanua ena toso vou sa yaco tiko e vuravura (R&D&I)

Vakavinakataki cake tale na nodra vakatorocaketaki na wekada era tiko ena noda veikoro vakaviti kei na veiyanyanu i noda vanua.

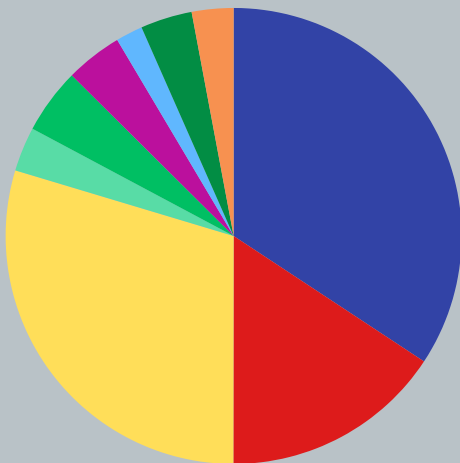
Vaqaqacotaki tale na noda vakarautaki me baleta na leqa tubu koso kei na draki veisau

Na kena qaravi na itavi ena kena iqaraqaravi e taucoko se maucokona ka vakauasivi me qaravi ena inaki ga a vakatulewataki kina.

Na Tatadra me Baleta na Rawaka Vakailavo

2025–2026

NA MATANITU ENA KUMUNA E \$3,947.4 MILIONI MAI NA IVAKACAVACAVA SA TOQAI KOTO QO E RA

- Value Added Tax: \$1,353.0 milioni
- Direct Taxes: \$1,169.5 milioni
- Customs Taxes: \$621.4 milioni
- Fees, Fines and Charges: \$183.3 milioni
- Grants in Aid: \$124.4 milioni
- Dividends from Investments: \$159.1 milioni
- Departure Tax: \$144.6 milioni
- Others: \$116.6 milioni
- Water Resource Tax: \$75.5 milioni

Veiveisau ni kena Qaravi na Kumuni ni iLavo ni Matanitu

Vaqaqacotaki vakalawa ni Kumuni Vakacavacava

Ena sasaga ni kena vakaqacacotaki vakalawa na Kumuni Vakacavacava, era sa na vakacurumi kece ina monalivaliva ni Kumuni ilavo ni Vakacavacava (VMS) na veibisinisi era rawata tiko e \$50k se sivia ena veiyabaki. Qo mena tekivutaki ena imatai ni siga ni vula o Janueri ena yabaki 2026. Ena tudei tiko ga na ilavo e lavaki ena kena vakacurumi vakalawa na veibisibisi ena kena iyalayala e ra ena 100k, ia sana gadrevi me vakaivolataki kece sara vakalawa na veika era taukena tu na vei iTaukei ni bisinisi taukeni yadudua.

iVakacavacava ni Biuvanua

E tiki ni ituvatuva vakailavo ena Yabaki vakailavo sa oti, 2024–2025, na kena vakatuburi na lavaki ni ivakacavacava vei ira era biuta na noda vanua mai na \$140 ina \$170. Na ituvatuva qo e tekivutaki mai na imatai ni Okosita, 2024, ia e sa vakatuburi cake sara ina \$200 me tekivutaki ena imatai ni Okosita ni yabaki qo, 2025. Na tubu ni iVakacavacava qo e namaki me kumuna kina na Matanitu e \$20 na milioni.

Vakacavacava ni ivakayaga ni Cakacaka

Sa na vakalutuki na ivakacavacava ni ivakayaga ni Cakacaka ka ra dau solia na itaukei ni Cakacaka. Qo enavagolei ina tolili cicivaki ena Livaliva ka na lutu na ivakacavacava mai na loma ni \$1,000 ina \$2,500 dua na vula tolu vakatautaki ena isau ni tolili, ka taqa tale e 2 na pasede na ivakacavacava ke sivia na \$100,000.

iVakacavacava vei ira na dau veivakamarautaki

Na iVakacavacava ena nodra vakacakacakataki na dau veivakamarautaki era sa na okati kina na vei kabani se bisinisi ka ra dau veivakacakacakataki tudei. E sa na lutu sobu na iVakacavacava e lavaki mai na 300 na pasede ina150 na pasede.

iVakacavacava lavaki vei ira na dau qaravi ira na saravanua

E koto na veivakaugeti vei ira na gagadre me tauyavutaka vou e so na bisinisi ka oka kina na vei qaravi vei ira na saravanua. Ena saumi lesu vei ira e 25 na pasede ni levu ni veika vakailavo era vakayagataka ena bisinisi ka tauyavutaki vou. Na ilavo lavaki mo rawata kina na vakatubu ilavo qo e \$100,000.

Vanua vagalalataki mai na Vakacavacava (Tax Free Region - TFR)

Sa tosoi na kena vakarabailevutaki na veivanua ka ra vagalalataki mai na iVakacavacava ka sa wiliki kina na vanua vaka Wainadoi. Era na okati ena vei vagalataki mai na vakacavacava oqo na vei bisinisi ka ra qarava na kena qaravi na benu kei na vakavure kaukauwa.

Toso tale na veivuke ni matanitu ena vuku ni kena vidaividai na qele ena i ka 31 ni Jiulai 2027.

Musuki ni Vakacavacava vei ira na Soli ka ni veivuke

Ena vakalailaitaki ina 150 na pasede na nodra ivakacavacava na veibisinisi ka ra dau vukea na kena tauyavutaki e so na ituvatuva ni veivuke raraba.

E sa na 100 na pasede na vakalailaitaki tale ga na ivakacavacava lavaki vei ira na bisinisi ka ra tokona na vei qaravi ena veivanua ni Vei qaravi ni tauvimate, nodra qaravi na itaba qase, gone luveniyali kei na vanua ni nodra qaravi na vakaleqai ena wai gaga ni veivakamatenitaki.

Bisinisi ni vakavure kaukauwa

Ena vakabalavutaki na nodra vagalalataki mai na saumi ivakacavacava na veibisinisi ka qarava tiko na vakavure kaukauwa kei na vakalevutaki ni kaukauwa ni Livaliva i noda vanua ena loma ni 5 ina 10 na yabaki.

Volitaki ni Kasi Veiwaki

Era na vagalalataki mai na saumi ivakacavacava na veibisinisi ka ra qarava na kena volitaki na Kasi veiwaki.

Na kena Valuti na Tubu ni isau ni Bula

Na Lutu ni iVakacavacava (VAT) ina 12.5 na pasede

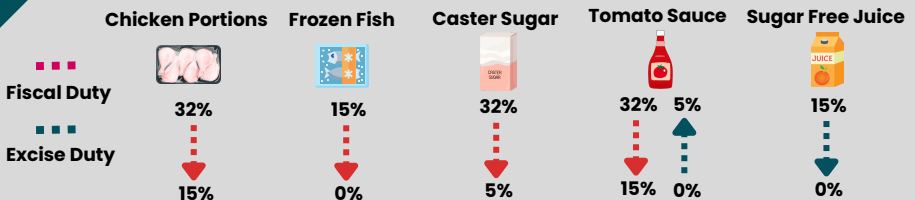
Na Matanitu sa vakalutuma na iVakacavacava (VAT) mai na 15 na pasede ina 12.5 na pasede mai na imatai ni siga ni Vula o Okosita, 2025, me vukea na bula ni vuvala ena veisiga.

15%
↓
12.5%

Veiveisau ena Fiscal & Excise Duty

Sa vakalutumi sobu na vakacavacava (fiscal & excise duty) ena vica na kakana ka toqai toka e ra:

Tabana Yadrava na iSau ni iYaya

E a tauyavutaki na Taba ni veiqravi qo me dikeva na kena vakadrodroi sobu na lutu ni ivakacavacava ina isau ni yaya ena loma ni veisitoa lelevu. Na Taba ni veiqravi qo e okati kina na FCCC, Consumer Council of Fiji, Fiji Revenue & Customs Service kei na Tabacakacaka ni ilavo ka na vakatabakidua na kena raici na veiveisau ni isau ni iyaya, na kena muri na lawa, kei na kena vakabibitaki na itotogi me maroroya na dodonu ni lewenivanua.

Dolavi ni Sala ni Veivoli e Vanuatani

E sa na vakadikeva tiko na Matanitu na lawa virikotora na biosecurity ena kena sagai me dolavi na veisala ni veivoli mai vanuatani, kani na valailaitaka na noda vakararavi ena vica wale ga na bisinisi, vukea na vakalailaitaki ni isau ni yaya, ka qarauni tale ga na itagede ni mamaroroi.

Veivuke ni Bula Raraba kei na Peniseni ni Matanitu

Ena tubu ena 5 na pasede na ilavo e tauri ena veivula vei ira na noda era veisaumi ena ilavo ni bula raraba kei na Peniseni ni matanitu.

E \$4.0 milioni e sa vakarautaki tiko mera na saumi kina na tauri Peniseni ka ra vakaleqai ena veiveisau ka vakayacori ena 2012.

Veivuke ni iVodovodo ni Basi

E sa vakarautaka tiko na Matanitu e \$10 na milioni me ra vukei kina na lewenivanua ena nodra ivodovodo ni Basi. E sana sauma tiko na Matanitu e 10 na pasede ena nodra vodovodo ni basi na lewenivanua mai na imatai ni siga ni vula o Okosita 2025 ina 31 ni Jiulai 2026. Sa vakarautaki tale tiko ga e \$50.0 na milioni me vakatabakidua ena nodra vodovodo ni basi na gonevuli (oira e ra tara na card karakarawa- free, o ira na taura na card dromodromo – 50 na pasede na veivuke).

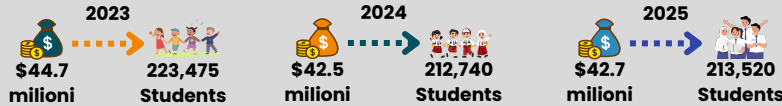
Veivuke vei ira na Vuvale lailai mai na \$30,000 na nodra rawaka vakailavo

E sa vakarautaki tale tiko ga e \$25.0 na milioni me veivuke ena kena saumi na nodra bili ni wai kei na livaliva vei ira na veivuvale ka toka na nodra rawaka vakailavo (combined household income) ena \$30,000 se lailai.

\$200 na Veivuke ni Lesu i Vuli

E sa tikici tiko vakatikitiki e \$40.0 na milioni me vakatabakidua ina \$200 na veivuke ni lesu i vuli vei ira na gonevuli ena yabaki vakailavo 2025–2026.

Tubu na iSau ni Cakacaka Vakamatanitu

E sa vakarautaki tiko e \$50 na milioni e na yabaki vakailavo 2025–2026 me na vakatuburi kina na kedra isau na cakacaka vakamatanitu, vica na Tabana era Tu Vakaiira kei na Tabana ni ovisa ni valeniveivesu.

Vaqaqacotaki ni Lawa ni noda Vanua

Tabacakacaka ni Maroroi ni Lawa

E a tauyavutaki na Tabacakaaka e na tekitekivu ni yabaki oqo me vaqaqacotaka na kena vakamuri na lawa ni noda matanitu, ka sa vakarautaki tiko e \$3.8 na milioni ena yabaki valaivo 2025–2026 me tokona na kena cakacakataki na tabana qo.

Vakalevutaki ni Tabacakaka ni Ovisa

E sa vakarautaka tiko na Matanitu e \$240.3 na milioni ena yabaki vakailavo 2025–2026 me na tokoni kina nodra vei qaravi na Tabacakacaka ni Ovisa. E tubu cake na ivotavota qo ena \$13.5 na milioni mai na yabaki vakailavo sa oti.

Vakaukauwataki na Taqomaki ni iYalayala ni curuvanua

E qacoya na matanitu na kena taqomaki na noda yala ni curuvanua me rawa nira taqomaki na lewenivanua kei na kena maroroi na noda vanua. Na matanitu e sa dikeva nai veiwalewale e koto qo e ra me taqomaki kina na noda vanua:

Tara e dua na
Container
Examination Facility
vou

Vakalevutaki na
Tabana ni
Vakadidike e
Savusavu

Vakavinakataki na
veiqaravi e
veimatasawa

Kena Tara e dua na
Maritime Single
Window

Narcotics Bureau

Na Narcotics Bureau ena Tabacakacaka ni Maroroi Lawa ena liutaka tiko na kena valuti na vakayagataki ni waigaga ni veivakamatenitaki, vakauasivi na kena veitauriligataki na kena valuti na veisoqosoqo dau volitaka ka wasea na veiwaigaga e so.

Gadrevi na TIN me Baleta na Mobile Wallet

E sa na vakayagataki tiko na Tax Identification Number (TIN) e na veigauna kece sara ni voli SIM Card ni talevoni veikauyaki. Qo na kena sagai me vakarusai na cakacaka butobuto ni butako ena Mpaisa. Ena soli tiko e 6 na vula vei ira na lewenivanua me rawa ni vaqaqacotaki kina na lawa qo.

Lawa Vou vei ira na Vaka Bisinisi (Sole Trader)

E sa na vakaukauwataki tiko na lawa vei ira na veibisinisi vakaitaukei (sole trader) me kakua ni vunitaki na itukutuku me baleta na nodra bisinisi – qo ena veika era taukena, na ka e ra sausaumi kina ka vakauasivi mera vakaraitaka tiko na veika dina kece ena veigauna taucoko vei ratou na ivakalesilesi ni ivakacavacava. Esa na tekivu vakaqacotaki tiko na lawa qo ena 1 imatai ni siga ni vula o Janueri 2026.

Walewale me Valuti Kina na mate na HIV

E sa vakarautaka tiko na matanitu e \$10.0 na milioni ena yabaki vakailavo ni 2025 ina 2026 me tokoni kina na kena sagai me valuti na tete ni mate na HIV. Wili kina na tosoi ni kena ilovi kei na nodra vakararamataki na lewenivanua me veivukea na tarovi ni kena tete na mate qo.

Wasewase ni iLavo ena

FY2024-2025 Esitimeti Vakadodonutaki (\$Milioni)

Valenivolavola ni
Peresitedi

4.4

4.4

Valenivolavola ni
Paraiminisita

28.4

8.7

Valenivolavola ni
Vunilawa

8.4

9.5

Tabacakacaka ni iLavo,
Navunavuci, Veivakatoroca-
ketaki raraba kei na iWiliwili

96.9

90.8

Tabacakacaka ni
Cakacaka Vakamatanitu

76.0

72.8

Tabacakacaka ni
iTuvaki ni vanua kei
na Draki Veisau

9.7

10.8

Tabacakacaka
ni Tukutuku

16.5

Tabacakacaka ni
Curuvanua

17.8

Tabana Tuvakaikoya

92.7

103.2

Tabacakacaka ni Veivakatorocaketaki e
Taudaku ni Tauni kei na Veivanuyanuanu &
Tataqomaki kina Leqa tubu koso

37.9

39.4

Tabacakacaka ni Vuli

650.6

675.4

Tabacakacaka ni Bula

451.8

465.6

Tabacakacaka ni
Veivakavaletaki

32.4

31.8

Tabacakacaka ni Marama, Gone kei na
Taqomaki ni Bula raraba

199.5

207.9

Tabacakacaka ni
Tabagone kei na Qito

23.4

23.4

Tabacakacaka ni Teitei
kei na Salaniwai

97.3

115.3

Tabacakacaka ni Qoli

25.3

24.9

Tabacakacaka ni Veikau

31.4

25.6

Tabacakacaka ni Qele kei na
iYaubula

36.5

40.6

na Dui Tabana ni Matanitu

FY2025–2026 (\$Milioni)

Tabacakacaka iTaukei,
iTovo kei na iYau
Vakamareqeti

39.4 41.2

Tabacakacaka ni
Veitaqomaki kei na
Sotia luvaisulu

21.4 20.3

Tabacakacaka ni Tamata
Cakacaka kei na Vanua ni
Cakacaka

21.4 24.7

Tabacakacaka ni
Vanuatani

43.8 51.1

Matabose
Tuvakaikoya

38.6 41.0

Tabana ni
Veivakadodonutaki

57.8 62.5

Tabacakacaka ni Lawa

6.2 9.3

Tabacakacaka ni Maroroi
Lawa

3.8

Tabana ni
Mataivalu e Viti

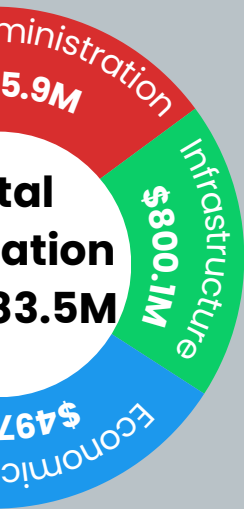

169.6 167.8

Tabana ni Ovisa

226.8 240.3

Tabacakacaka ni
Matai, Draki kei na
Veilakoyaki

717.2 800.1

Unallocable: \$1,095.8M

Veiqaravi tale eso

432.0 519.2

Charges on Public Debt

543.7 538.3

iLavo ni Peniseni,
Vakavinavinaka kei na Loloma

36.6 38.4

Tabacakacaka ni
Veivoli, Bisinisi kei na
Vakauitukutuku

106.6 84.8

Tabacakacaka ni Kawa
tamata eso e Viti kei na
Suka

83.2 79.0

Ministry of Local
Government

36.6 34.7

Tabacakacaka ni
Saravanua kei na
Veivukayaki

68.9 92.7

Wasewase Vakailavo ena Veitabana Vakamatanitu

Tabana ni Vuli

Sovanivuli

E vakarautaki e \$32.2 na milioni me baleta na Sovanivuli (Early Childhood Education). Era sa na saumi na Qasenivuli ena Sovanivuli ena loma ni 8 na aua dua na siga.

Veivuke vakailavo ena Veikoronivuli (Education Grant)

E vagolei e \$65.1 na milioni kina veikoronivuli. E sa soli tale ga na galala kina veikoronivuli ena vakayagataki ni nodra dui ilavo.

Paraimari kei na Sekenidiri

Sa vagolei e \$257.9 na milioni enaveivuke ni curucuru ni vuli vei ira na vuli ena paraimari ka vagolei e \$222.5 milioni vei ira na gonevuli ena Sekenediri

Boko na Vakataabu ni Vaqarailavo

Ena loma ni yabaki vakailavo 2025–2026 sa mai boko na kena vakalailaitaki na vaqarailavo ena veikoronivuli me dua ga ena veiyabaki. Sa dola na sasaga ni vaqarailavo.

Veivuke vakailavo vei ira na iSoqosoqo ni Qasenivuli Liu

E sa vakarautaki e \$1.1 na milioni ena loma ni yabaki vakailavo 2025–2026 me veivuke kina iSoqosoqo ni Qasenivuli e Viti:

\$500,000

iSoqosoqo niVeiliutaki
ena koronivuli

\$300,000

iSoqosoqo ni Qasenivuli Liu
ena Paraimiri

\$300,000

iSoqosoqo ni Qasenivuli
Liu ena Sekenidiri

Veivuke Vakailavo ena Vuli torocake

E sa vakarautaki e \$86.5 milioni me veivuke ena veikoronivuli vuli torocake oka kina o:

\$35.7
milioni

\$31.5
milioni

\$7.0
milioni

\$3.7
milioni

Vakavinakataki ni Valenibula levu e Suva (CWM) kei na vei Valeniwai (Health Centre)

E vakarautaki e \$10.8 na milioni me vakavinakataki kina na Valenibula levu e Suva na CWM, ka vagolei e \$8.0 na milioni ena vakavinakataki ni Valenibula e Kadavu kei Taveuni.

Valenibula vou

E solia na Matanitu Levu o India na veivuke vakailavo ena kena tara e dua na Valenibula vou e Nasinu.

iTuvatuva ni Veiqaravi Vakavuniwai sega ni saumi

E vakarautaki e \$10.0 na milioni ena yabaki vakailavo 2025-2026 me tokoni ira na lewenivanua e lailai mai na \$30,000 na kedra isau ena dua na yabaki, ka wili kina ira na tauri peniseni kei na vukei tiko mai na Tabana ni Bula Raraba.

Tataqomaki me Baleta na Bula Raraba

Tataqomaki me Baleta na Bula Raraba

Na tabana ni Tataqomaki me baleta na bula raraba e sa soli tiko veiratou na iokaoka vakailavo e \$179.9 na milioni me qaravi kina na veiulutaga koto qo era:

\$82.1 milioni

Veivuke ni Bula Raraba

\$46.5 milioni

Veivuke ina Veivuvale

\$18.4 milioni

Veivuke vakailavo nodra
Taqomaki na Gone

\$18.5 milioni

Veivuke Vakailavo vei ira
na vakaleqai vakayago

\$14.0 milioni

Veivuke ni iVodovodo

\$0.4 milioni

Veivuke vakailavo ni Kakana vei
ira na Bukete era vakaitikotiko
ena taudaku ni tauni

Na Veivakatorocaketaki Raraba ni Matanitu

Tabacakacaka ni Matai kei na Idinia

E sa vagolei kina Tabacakacaka ni Matai kei na Idinia e \$800.1 na milioni ena yabaki vakailavo 2025-2026 ka tubu na kena tuvatuva vakailavo ena yabaki qo kina \$82.9 na milioni.

iTuvatuva me taqomaki na tauni o Nadi mai na Ualuvu

E sa varautaka e \$8.0 na milioni na matanitu ena yabaki vakailavo 2025-2026 ena qaravi ni ituvatuva qo ka veitokoni kina o JICA kei na AIFFP

Tabana ni Veilakoyaki e Gaunisala e Viti (FRA)

Ena yabaki vakailavo 2025-2026 sa vagolei jiko kina e \$387.7 na milioni kina veiqaravi ni Tabana ni Veilakoyaki e Gaunisala e Viti(FRA).

**\$119.0
milioni**

vakavinakataki ni
gaunisala

**\$73.5
milioni**

vakavoi ni gaunisala

**\$73.5
milioni**

salasimede (Footpath) kei
na vale ni ikelekele ni basi

**\$30.3
milioni**

vakavinakataki ni gaunisala ena
taudaku ni koro

**\$4.7
milioni**

vakatorocaketaki ni gaunisala
e Kavanagasau

Vakavinakataki ni wavu kei ikelekele ni waqa

E cakacaka vata tiko kei na Matanitu kei na ADB vaka kina na World Bank me qarava na ituvaluva qo:

Veisau ni 4 na wavu:

- Lami Bridge
- Medraukutu Bridge
- Sabeto Bridge
- Viseisei Bridge

Vakavinakataki ni kelekele ni waqa:

- Koro
- Nabouwalu
- Modala
- Savusavu
- Lomaloma
- Taveuni
- Vunisea
- Rabi

Tabana ni Wai kei na Wai Duka

E \$284.4 na milioni sa vakagolei kina Tabana ni Wai(WAF) ka sa tu nai iTuvatuva levu me vakayacori ena loma ni yabaki oqo e okati kina na:

- iTuvatuva ni Wai:\$83.5 na milioni
- iTuvatuva ni Veivakailavotaki: \$16.4 na milioni:
- iTuvatuva me baleta na Wai duka: \$15.1 milioni
- Vale vou ni Dikevi ni wai: \$4.9 na milioni
- Vakadrodori ni Wai ena Taudaku ni tauni: \$10.7 na milioni

Tabacakacaka ni Veivakatorocaketaki ena Taudaku ni tauni, Veinyanuanu Tataqomaki mai na Leqa tubukoso

E sa vakagolei e \$39.4 na milioni ena kena tokoni na veivakatorocaketaki ena veikoro kei na noda veinyanuanu ena yabaki vakailavo qo 2025-2026.

**\$1.3
milioni**

Tataqomaki mai na sisi ni
veibaravi

**\$2.9
milioni**

iTuvatuva ena Taudaku ni
tauni kei na Veinyanuanu

**\$2.3
milioni**

Ta ni gaunisala ena
veitikitiko

**\$2.9
milioni**

Veivuke ni veivakavale-
taki ena taudaku ni tauni

**\$1.0
milioni**

Veivuke vakailavo
ni Veituvatuva

**\$0.7
milioni**

iTuvatuva ni Vakadrodori ni
Wai savasava

iVakasoniwai

E sa vakarautaki e \$6.5 na milioni ena kena dikevi se taraicake na vei ivakasoniwai ena noda vanua

Veitabana era vakayagataka na iYaubula

Tabacakacaka ni Teitei & na Salaniwai

E sa vakagolei tiko e \$115.3 na milioni kina Tabacakacaka ni Teitei kei ma Salaniwai ena yabaki vakailavo qo. Qo eso na ituvatuva ena qarava na Tabacakacaka ni Teitei kei na Salaniwai:

Vakadidike kei na Vakalevutaki ni itei ni kakana n: **\$38.6 milioni**

Komiti ni Vakayagataki Vinaka ni Qele: **\$6.9 milioni**

Matabose ni Maketetaki ni iVoli mai na Teitei: **\$2.5 milioni**

Taraicake kei na Vakavinakataki ni vale ni teitei: **\$1.7 milioni**

iYaya kei na Misini Lelevu ni Teitei: **\$2.8 milioni**

Veiqaravai ni Vakadidiketaki kei Vakavabailevutaki ni Susu manumanu: **\$19.0 milioni**

Navuso Agriculture Technical Institute kei na Tutu Training Centre: **\$4.4 milioni**

Maniwa kei na wainimate ni co ca: **\$1.0 milioni**

Keli kei na Samaki ni Salaniwai

E sa vakarautaki tiko e \$25.6 na milioni ena yabaki vakailavo 2025-2026 me na vakatabakidua ena keli ni uciwai kei na samaki ni salaniwai, e wili tale tiko ga kina e \$3.9 na milion me baleta na veiqaravi ni Matabose ni Salaniwai kei na \$7.3 na milioni ena keli ni veiuciwai ena noda vanua.

Veivuke vei ira na Dauteitei kei na ira na Taukei ni qele lisi

E sa tauyavutaka na matanitu e dua na veivuke ka rauta tiko e 30 na pasede ni qele lisi (yacova na \$7,500) vei ira na dau teitei kei ira na lisi tiko ka lailai mai na \$50,000 na nodra rawaka vakailavo.

Tabana ni Suka

- E sa vagolei tiko e \$72.2 na milioni ena Tabacakacaka ni Suka ena yabaki vakailavo 2025-2026.
- Veivuke vakailavo ni ivakabulabula ni qele: \$19.6 na milioni
- Veivuke vakailavo ena Kabani ni Qaqi Suka: \$17.9 na milioni
- Veivuke vakailavo me vakadeitaka na Tabana ni Suka: \$19.8 na milioni

Tabacakacaka ni Qoli kei na Veikau

E sa vakarautaki tiko e \$50 na milioni ki na Tabacakacaka ni Qoli kei na Veikau ena yabaki vakailavo 2025-2026.

Veivuke vakailavo ni Kabani ni ta paini ena veiyanyanu: **\$2.5 milioni**

Vakarabailevuta ki na Matabose ni Paini e Viti: **\$1.7 milioni**

Vakavinakataki na Koronivuli na Forestry Training Center e Coloisuva: **\$782,600**

Teivaki tale ni vanua ena kaudina ni vanua kei na kau tale eso: **\$2.8 milioni**

Taraicake ni Paini ena Veiyanyanu (Cicia, Gau and Kadavu): **\$1.5 milioni**

Tabana ni Saravanua

E sa vakarautaka tiko na matanitu e \$92.7 na milioni ena yabaki vakailavo 2025-2026 kina Tabacakacaka ni Saravanua kei na Veivukayaki.

- Vakailavotaki ni Maketetaki ni Saravanua e Viti: \$39.0 na milioni
- Taraicake na iTuvatuva ni Saravanua e Vanua Levu: \$30.0 na milioni

Veivakasaututaki ena veikorokoro

Tabacakacaka iTaukei

E sa vakarautaki tiko e \$41.2 milioni kina Tabacakacaka iTaukei ena Yabaki vakailavo 2025-2026.

- iLavo ni Veiqaravi ena Veivalenivolavola ni Yasana: \$7.2 na milioni
- iLavo ni Veiqaravi ena Matabose ni Veika Vakaitaukei: \$4.7 na milioni
- Nodra tokoni na iTaukei ni iYaubula kei na Tobuilavo ni Veivakatorocaketaki ena loma ni 3 na yabaki na tubu ena kere ilavo vakadinou vei FDB kei Merchant Finance: \$3.0 na milioni
- iTuvatuva ni Veivakatorocaketaki ena koro (VIs): \$2.0 na milioni

iLiuli ni Veikoro kei na itikotiko

- iLavo ni veiqaravi ni Turaganikoro, Matanitikina: \$4.2 na milioni
- iLavo ni veiqaravi ni Dauveivakasala ena veiwasewase: \$0.8 milioni
- \$100 na isau ni veivula vei ira na Justices of Peace: \$1.0 na milioni

Tabana ni Veivaletaki

- \$14.6 na milioni me na vatoricaketakina se valawataki e 10 na itikotiko sega ni vakamatanitutaki
- \$2.2 na milioni na kena tokitaki ni veivuvale mai Veidogo, Nabua kei Nadiri

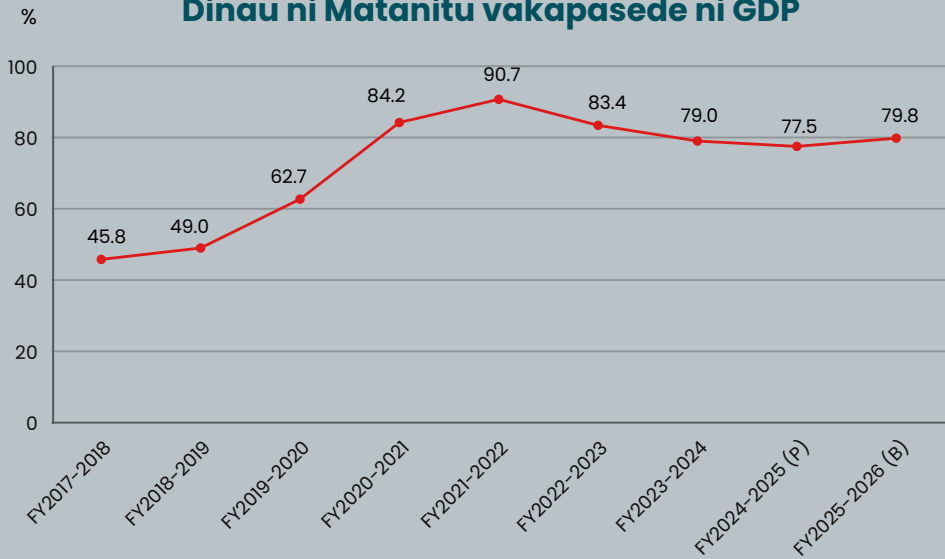

iTuvatuva ni Baca ni Kadivuka
\$2.9 na milioni ena ituvatuva me bacani na kadivuka

Dinau ni Matanitu

Mai na Jiulai 2024, na levu ni dinau ni matanitu e tiko ina \$10.3 na bilioni (79.0 pasede ni GDP) e namaki me na tubu kina \$10.8 na bilioni (77.5 na pasede ni GDP) ena Jiulai 2025. Mai na levu ni dinau oqo, e 65.0 na pasede e tauri ga ena noda vanua ka 35.0 na pasede ena taudaku ni noda vanua.

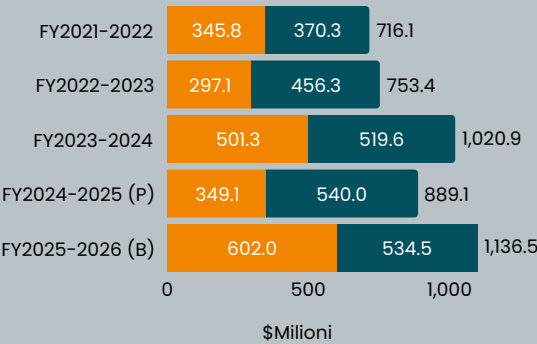
Dinau ni Matanitu vakapasede ni GDP

Sausaumi ni Dinau

E oka ena saumi ni dinau na ilavo dinautaki ka taqa e cake na tubu

ilavo dinautaki Tubu vakailavo

Na Vei Dinau Tale Eso (Contingent Liabilities)

- Na dinau oqo era taura na vei kabani vakamatanitu (SOEs), ka tiko na veidinadinati ni ra na sauma na dinau oqo. Ia ke mani sotavi e dua na dredre me baleta na kena saumi lesu, ena qai raica na matanitu na tikina oqo.
- E oka tale ga ena ulutaga oqo na nona lewena na noda matanitu eso na veimatabose cecere e vuravura (World Bank, ADB, etc.).
- Ena Epereli 2025, na contingent liabilities e \$1.6 na bilioni se 11.6 na pasede ni GDP.

iTuvatuva Vakailavo

\$Milioni	2025–2026 Budget	2026–2027 Budget	2027–2028 Budget
Lavo rawati	3,947.4	4,165.0	4,227.5
Pasede ni GDP	26.9	26.9	26.0
Vakacavacava	3,374.2	3,609.3	3,736.5
Sega ni vakacavacava	573.2	555.7	491.0
Levu ni iLavo Vakayagataki	4,833.5	4,785.9	4,795.5
Pasede ni GDP	33.0	30.9	29.5
Net Deficit	-886.0	-621.0	-568.0
Pasede ni GDP	-6.0	-4.0	-3.5
Levu taucoko ni Dinau	11,700.6	12,321.5	12,889.5
Pasede ni GDP	79.8	79.6	79.3
Nominal GDP	14,660.8	15,472.1	16,245.7

Ririko

Revurevu ni veikavakailavo ana pasede ni GDP	Sivia (>1%)		Ririko ni vakaleqai ni iLavo ni Matanitu, iYau kei na Dinau ni Matanitu, Cakacakavata ni Matanitu kei Taudaku ni matanitu, kei na Ririko ni vakaleqai ni Veika e Wavoliti keda	
	Vakarauta (>0.2%<1%)	Tabana ni iLavo	iLavo ni Matanitu e Vakaturi, Dinau ni Matanitu, kei na Veivakailavotaki ni Matanitu	Tabana ni Matanitu
	Lailai (<0.2%)			
		Sega ni rawa ni yaco (<10%)	Rawa ni yaco (>10%<50%)	Yaco vakalevu (>50%)
Liatiasi				

Na iTuvatuva
Vakailavo ni
2025-2026:

Tabacakacaka ni Veika Vakailavo, Tuvatuvaka, Veivakatoroicaketaki kei na Wiliwili